

художники перетворюють військові артефакти, надаючи їм інші сенси, які несуть у собі асоціацію не лише з війною, а й творчим переосмисленням важливих соціальних проблем.

Список використаних джерел:

1. Федорець, С., & Братусь, І. (2024). «Воєнний натюрморт» в сучасному українському мистецтві. *Молодий вчений*, 6 (130), 37–41. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-29>

2. Ехо війни: як зброю перетворюють на витвори мистецтва. *Веб-сайт Neformat Ukraine*. 10.11.2022. URL: <https://www.neformat.com.ua/articles/eho-viyuni-yak-zbroyu-peretvoryuyut-na-vitvori-mistectva.html> (дата звернення 10.10.2025).

3. Розписує тарілки і... ракети! Художниця Юлія Коваль перетворює артефакти війни на артоб'єкти. *#ШоТам*. 12 Вересня 2023, 19:39. <https://shotam.info/rozpysuie-tarilky-i-rakety-khudozhnytsia-yuliia-koval-peretvoriuie-artefakty-viyny-na-artob-iekty/> (дата звернення 10.10.2025).

4. Військові артефакти перетворюють на елементи декору студенти у Кропивницькому. *Центральноукраїнське бюро новин – Central Ukrainian Bureau of News*, CBN 20.03.24 (15:30). <https://cbn.com.ua/news/vijskovi-artefakti-peretvoryuyut-na-elementi-dekoru>

5. У ЦДУ імені Володимира Винниченка відкрили арт-простір «Хвиля». <https://www.cusu.edu.ua/ua/news/16641-u-tdu-imeni-volodymyra-vynnychenka-vidkryly-art-prostir-khvylya>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-84>

Терза К. С.,

старший судовий експерт

Закарпатського науково-дослідного експертно-криміналістичного

центру МВС України

м. Ужгород, Україна

СУДОВА МИСТЕЦТВОЗНАВЧА ТА ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА У ВОЄННИЙ ЧАС: ВИКЛИКИ, ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЛЬ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

З початком повномасштабної війни в Україні у 2022 р. культурна спадщина опинилася під загрозою системного знищення. Руйнуються історичні центри міст, сакральні споруди, археологічні пам'ятки; тисячі

музейних предметів опиняються під загрозою пошкодження або незаконного переміщення. У цих умовах судова експертиза перестасе бути суто процедурою атрибуції та оцінки й набуває нової, суспільно значущої функції – захисту національної пам'яті та підготовки доказової бази для кваліфікації воєнних злочинів проти культурних цінностей.

У мирний час основним завданням історико-археологічної та мистецтвознавчої експертизи було визначення авторства, автентичності та культурної цінності творів мистецтва, визначення наявності чи відсутності нерухомих об'єктів археології для судових процесів [1] [2] [3]. Під час війни коло завдань суттєво розширилося. Експертам доводиться терміново фіксувати пошкодження пам'яток (наприклад, пошкоджені кургани чи вали стародавніх міст), ідентифікувати предмети, які незаконно переміщено з тимчасово окупованих територій, фіксувати пошкодження об'єктів археології або готувати висновки для кримінальних проваджень про воєнні злочини [4].

Мистецтвознавча експертиза є інструментом перешкодження вивезення культурних цінностей з території України. Судова мистецтвознавча експертиза відіграє ключову роль у встановленні автентичності та законності походження творів мистецтва, які можуть бути вивезені, пошкоджені або викрадені під час воєнних дій. В умовах війни експерти часто працюють із зруйнованими або частково втраченими об'єктами, що ускладнює процес ідентифікації та атрибуції творів.

В умовах активних бойових дій часто неможливо здійснити виїзд на місце зберігання чи пошкодження об'єкта. Це перешкоджає об'єктивній і неупередженій оцінці стану об'єкта. Однак це стимулює спроби використання дистанційних технологій, які можуть стати додатковим інструментом огляду і фіксації об'єкта та його пошкоджень. Серед дистанційних технологій можна виокремити саме такі:

- високоякісної фото- та відеофіксації;
- 3D-сканування архітектурних об'єктів (наприклад, цифрова консервація Спасо-Преображенського собору у Чернігові [9]);
- геоприв'язки та створення інтерактивних карт руйнувань;
- формування електронних баз даних пошкоджених пам'яток, які можуть стати доказами у міжнародних судах.

Інноваційні технології, такі як 3D-сканування та цифрова архівація, можуть використовуватися для фіксації стану творів мистецтва та забезпечення їх майбутнього відновлення.

Всі ці технології можуть допомогти як інструмент доказування в суді, а також як інструмент спостереження і запобігання скоєнню злочинів стосовно культурної спадщини нашої держави.

Такі інструменти дають змогу розрахувати площу й обсяг руйнувань, зафіксувати втрату декоративних елементів та унікальних деталей без безпосереднього контакту з об'єктом.

Пошкодження або знищення об'єктів культурної спадщини кваліфікується міжнародним правом як воєнний злочин (Гаазька конвенція 1954 р. про захист культурних цінностей під час збройних конфліктів) [5]. Тому висновки експертів набувають процесуальної ваги не лише в українських судах, а й у міжнародних трибуналах. Наприклад, фотозвіти й експертні оцінки руйнувань у Бородянці, Ізюмі та Охтирці вже використовуються для документування злочинів проти культурної спадщини [6].

Українські мистецтвознавчі експерти співпрацюють із ЮНЕСКО, ICOM, ICCROM, «Blue Shield International» та іншими організаціями. Це дає доступ до протоколів оцінки збитків, міжнародних грантів, навчальних програм і дозволяє інтегрувати українські методики в глобальну систему захисту культурної спадщини. Прикладом є участь українських фахівців у програмі «Save Ukrainian Culture», яка поєднує релокацію фондів та цифрове сканування пам'яток [9].

На деокупованих територіях фахівці фіксують стан курганів і археологічних пам'яток, сакральних споруд, музеїв. У Харкові, Сумах та Миколаєві було проведено евакуацію та релокацію музейних фондів, здійснюється 3D-документування пошкоджених будівель. Ці дії дозволяють не лише зберегти цінності, а й підготувати юридичну основу для відшкодування збитків і подальшої реставрації пам'яток.

Збереження мистецьких творів через фахову експертизу сприяє не лише охороні культурної спадщини, а й документуванню злочинів проти культури.

У воєнний час судова мистецтвознавча експертиза перетворюється на багатофункціональний інструмент захисту культурної спадщини та історичної правди. Вона поєднує наукові методи з правовими процедурами, працює у взаємодії з міжнародними структурами та стає важливою складовою культурного опору. Розвиток цифрових технологій і міжнародна підтримка створюють передумови для того, щоб після перемоги Україна могла не лише відновити свої пам'ятки, а й зміцнити систему їхнього захисту.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 1999 № 1068-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>
2. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 2000 № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
3. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» від 2004 № 1626-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text>

4. Кримінальний кодекс України від 2001 № 2341-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

5. Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 1954. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-cultural-property-event-armed-conflict-regulations-execution-convention?hub=180145>

6. UNESCO. Damage to cultural sites in Ukraine – Updated reports. 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco>

7. International Council of Museums (ICOM). Emergency measures for museums in conflict zones. 2022. URL: http://icom.in.ua/documents/285/ICOM_STRATEGIC_PLAN.pdf

8. ICCROM. Protecting Cultural Heritage in Ukraine: International collaboration initiatives. 2022. URL: <https://www.iccom.org/news/protecting-cultural-heritage-ukraine>

9. Save Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO). Digital preservation of at-risk cultural heritage. 2023. URL: <https://www.sucho.org/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-85>

Хома К. М.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янської та романо-германської філології
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Самусенко К. Ю.,

*магістрантка другого року
Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

РОМАН «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» ЯК ХУДОЖНЄ ВТІЛЕННЯ ЗАСАД ЕСТЕТИЗМУ

Естетизм у літературі постає як художній напрям кінця ХІХ століття, що сформувався переважно в Англії та Франції й утвердився під гаслом «мистецтво заради мистецтва». Його концептуальна основа полягала у проголошенні естетичної цінності вищим критерієм мистецтва та в обстоюванні його цілковитої незалежності від соціальної дійсності. Естетизм виразно протиставляв себе реалізму, оскільки